

Birds in the mist: het Ngulia-fenomeen

B. van den Hoek

'Ngulia lodge, Kenia: wellicht de mooiste vangplaats ter wereld'. Onder deze titel deed Bennie van den Brink enkele jaren geleden in OHV verslag van zijn deelname aan het Ngulia Ringing Project in Kenia. Na zijn enerverende ervaringen van 1995 en 2002, kon een derde bezoek aan de ringplek niet uitblijven. En zo waren we van 14 t/m 26 november 2006 samen onderdeel van de Ngulia Ringing Group. Dat het een bijzondere ervaring zou worden stond voor mij vooraf al vast, maar de realiteit overtrof zelfs elke verwachting.

De Ngulia Safari Lodge is gelegen in het grootste wildpark van Kenia: het Tsavo National Park, gelegen in het zuiden van Kenia nabij de grens met Tanzania. De weg Nairobi-Mombassa splitst dit uitgestrekte park (totaal ca. 21.000 km²) in een westelijk en een oostelijk gedeelte, waarbij de lodge in het westelijke deel is gelegen. De lodge is erg geliefd bij safarigangers en heeft een schitterende ligging langs de rand van een ca. 300 meter diepe vallei, waarbij het zicht kilometers ver reikt. De meeste bezoekers verblijven slechts 1 nacht in de lodge, maken een game-drive door het park en reizen vervolgens verder. In 1969 bezocht de Engelse ornitholoog en ringer David Pearson de lodge. Hij verbaasde zich over de grote aantallen vogels die tijdens mistige nachten werden aangetrokken door de schijnwerpers rond de lodge. De vogels raken bij mist gedesoriënteerd en trekken naar het licht toe om een veilig plekje in de struiken te zoeken. Sommige vogels komen als projectielen uit de lucht vallen en vliegen zich soms letterlijk te pletter tegen de gevel van de lodge. Bij het zien van dergelijke taferelen gaat elk ringershart natuurlijk sneller kloppen en een poging om de invallende vogels met netten te vangen liet niet lang op zich wachten. Naarmate de ringers meer ervaring kregen in de nachtelijke vangsten liep het aantal geringde vogels steeds verder op. Het topjaar 2005 leverde op 5 december een recordvangst op: ruim 3500 vogels werden tijdens de nacht- en ochtendvangsten gevangen en geringd.

Het vangen vindt alleen plaats in de periode begin november tot medio december, omdat dan de doortrek van de palearctische vogels plaatsvindt. Naast de Engelse ringers wordt de ringplek ook jaarlijks bezocht door ringers uit andere delen van Europa en Afrika.

Na een prachtige week doorgebracht te hebben rond de meren Baringo, Bogoria en Nakuru (noordelijk van Nairobi), komen we op dinsdag 14 november aan bij de Ngulia lodge. Al snel ontmoeten we David Pearson (nog steeds één van de projecttrekkers) en enkele andere ringers op het terras van de lodge. Genietend van het adembenemende uitzicht over de vallei horen we de eerste ervaringen van dit seizoen. Enkele dagen eerder zijn de vangsten voor dit jaar gestart en na de topvangsten uit 2005, waarbij er bijna elke nacht mist en vogels waren, zijn de verwachtingen opnieuw hoog gespannen. De wind waait tot dan toe echter uit de verkeerde hoek, waardoor de mist in de vallei blijft hangen. Bij aankomst bestaat de Ngulia Ringing Group uit zo'n 10-15 ringers, maar dit loopt in enkele dagen tijd op tot ruim 20 ringers en helpers: 7 Engelsen, 6 Tsjechen, 4 Belgen, 4 Kenianen en 2 Nederlanders. Een zeer gemêleerd gezelschap dus met veelal ervaren ringers die Ngulia al eerder bezocht hebben. Naast de schoonheid van de omgeving is ook de lodge zelf de moeite meer dan waard. Evenals het terras biedt ook de half open eetzaal een prachtig uitzicht. Dagelijks trekken we 3 maal langs de buffettafels om ons het vele eten en drinken prima te laten smaken. Op de balken van de dakconstructie zitten vrijwel dagelijks 1 of 2 Nachtzwaluwen te slapen en soms zit een Baviaan vanaf een hoge post verlekkerd naar de tafels met eten te gluren. Na het eten verplaatsen de meeste toeristen zich naar het terras om onder het genot van een drankje te wachten op 'het' Luipaard. Hiervoor wordt aan het einde van de middag een flinke geitenbout aan een houten constructie voor de lodge gehangen. In het licht van de grote schijnwerpers laat één van de Luipaarden uit het park zich dan fraai bekijken. Elke keer is het weer een belevenis om het prachtige dier in volle glorie te zien. Veel toeristen komen speciaal naar de Ngulia lodge om dit fenomeen te bekijken. Deteleurstelling is dan ook des te groter

als het Luipaard het op sommige avonden laat afweten. Ook klinkt er regelmatig een vrouwelijke angstkreet als een grote snuitkever (3-4 cm groot) of mestkever (formaat pingpongbal) tegen de gevel vliegt en bij hen op schoot terecht komt. Nadat de toeristen hun bed opzoeken (meestal na 23.00 uur) wachten wij in spanning af op naderende mist en invallende vogels. De meeste ringers gaan vroeg slapen, maar elke nacht wordt het terras door tenminste 1 ringer bemand die de lucht en de donkere vallei nauwlettend in de gaten houdt. Tijdens de eerste 2 nachten worden we niet gewekt en staan we rond 5.15 uur op om de netten voor de ochtendvangsten open te schuiven. Er wordt gebruik gemaakt van Engelse netten van diverse lengten. Hoewel sommige netten al oud zijn, worden ze nog steeds met goede ervaringen gebruikt. De netten staan opgesteld tussen de struiken voor de lodge en langs de diepe afgrond van de vallei, met een totale lengte van zo'n 250-300 meter.

Na nachten zonder mist is het aantal vogels 's morgens vaak laag, omdat de meeste vogels dan gedurende de nacht zijn doorgetrokken. De eerste 2 ochtenden vangen we zo'n 50 vogels. Deze rustige start bevalt ons wel, omdat we zo wat ervaring kunnen opdoen met soorten die we in Nederland nooit in handen zullen krijgen. Tijdens een nacht met een paar honderd vogels is er uiteraard geen tijd om elke soort uitgebreid te bekijken en te analyseren. De 3 hoofdsoorten die gevangen worden zijn de Bosrietzanger, Noordse Nachtegaal en Grasmus. De gewone Nachtegaal wordt slechts in kleine aantallen gevangen. Van de Bosrietzanger zijn in de voorbije jaren 3 terugmeldingen uit Nederland gekomen, waaronder een vogel uit 'ons eigen' Elburg (geringd door Kees Terpstra). Alle palearctische vogels krijgen Stockholm-ringen om, terwijl de plaatselijke vogels (de Afrotropics genoemd) voorzien worden van Nairobi-ringen. Het is erg interessant en leerzaam om, samen met de ervaren ringers, de vogels te bestuderen op sexe, leeftijd en ruiscore. De ringplek is ingericht naast het zwembad van de lodge, waar zowel de ringers als de vogels lekker in de schaduw van een overkapping verblijven. De ongedwongen

soorten, met als krenten in de sfeer binnen de ringgroep bevalt ons goed en afwisselend gaan we vogels uithalen bij de netten en ringen. Tussendoor is er tijd voor een kort ontbijt, om daarna spoedig weer terug te keren om vooral geen leuke vangsten te missen. Leuke soorten tijdens de eerste 2 vangdagen zijn o.a. Veldrietzanger, Krekelzanger, Grauwe Klauwier, Savannezwaluw, Spiegelwidavink, Jacobijnkoekoek en Somalische Savannezanger. Veelal Afrikaanse soorten waar ik voor vertrek nog nooit van gehoord had. De soortenlijst die ik vanaf de eerste week al bijgehouden had werd zo elke dag uitgebreid met nieuwe soorten. Als we bij de netten staan hebben we tijd genoeg om de lucht en de vallei af te speuren naar vogels en dieren. Vanaf de hoge rotsen zien we regelmatig enkele Olifanten en Neushoorns lopen en nabij de lodge vliegen dagelijks Bateleur, Zwarte Arend en Wahlbergs Arend rond.

Tijdens de 3^e nacht is het raak: er drijft mist binnen en net na middernacht worden we gewekt. Als we 5 minuten later op het terras van de lodge zijn is het gaan regenen en lijkt de nachtvangst alsnog in het water te vallen. Toch zien we vele vogels naar beneden dwarrelen, waaronder diverse Nachtzwaluwen, Scharrelaars en Klauwieren. Als de regen voorbij is zetten we alsnog 2 lange netten op in de hoop dat de regen opnieuw mistflarden met zich meetrekt. De netten staan niet ver van de lodge en in het licht van de schijnwerpers is het nog net mogelijk om zonder lamp de vogels uit te halen. Het is best een vreemd idee om tussen de struiken bij een net te staan, waar gisteravond nog een Luipaard in verdween (gelukkig met gevulde maag). Één van de Engelse ringers kan gelukkig nog na vertellen dat hij tijdens zijn eerste bezoek aan Ngulia bij één van de netten oog in oog stond met het Luipaard. Ook zijn we vooraf gewezen op het gevaar van Schorpioenen, teken en ander rondkruipend spul. Het ringen in Afrika is zoals bekend niet geheel zonder gevaar. Onder een oorverdovend kikkerconcert (afkomstig uit de drinkpoel voor de lodge) ringen we deze nacht vooral Noordse Nachtegalen. De mist keert niet terug en als de sterrenhemel weer zichtbaar wordt gaan we rond 3.45 uur terug naar onze kamer om nog een paar uurtjes te slapen. De ochtendvangst bestaat opnieuw uit de gebruikelijke

pap o.a. een Witbrauwwaaierstaart, diverse Dikbekmussen en een Teugelastrild. Nadat de netten rond 10.00 uur gesloten worden verplaatsen we ons naar het terras aan de voorzijde van de lodge om daar te vangen op Huiszwaluwen. Er vliegen er een paar honderd rond en met geluid lukt het aardig om ze te vangen. De Huiszwaluw is hier niet zo'n algemene soort en zeker niet in deze aantallen. We zien even later een Wahlbergs Arend die steeds lager begint te zweven en met een flinke stootduik in het net verdwijnt. Na een luide kreet en gerinkel van een kapotte asbak sprinten 2 ringers naar het net, waar de arend zich net op tijd uit weet te spartelen, een groot gat achterlatend.

De volgende dagen kenmerken zich door veel nachtrust en korte vangsessies in de ochtend. De wind staat verkeerd, waardoor de aanwezige mist in de vallei blijft hangen. Desondanks zijn Bennie en ik elke morgen rond 5.15 uur van de partij om, na een sterke bak koffie, de netten open te schuiven. Alleen al de prachtige zonsopkomsten zijn het vroege opstaan elke dag meer dan waard. Het ringen is op de meeste dagen rond 10.00 uur gedaan en daarna kunnen de ringers hun eigen weg gaan. Omdat we de beschikking hebben over een 'eigen' (geleende) auto, hebben we de rest van de dag de tijd om het Tsavo park in te gaan. Hier zien we elke dag weer de meest prachtige vogels en dieren en komen we steeds weer verrassende dingen tegen. 's Avonds worden de ervaringen van de dag uitgewisseld onder het genot van een drankje aan de bar en opnieuw een heerlijke maaltijd. Uiteraard gaan we elke avond weer hoopvol slapen, maar als de wekker om 5.00 uur afloopt weten we dat er die nacht weer geen mist langsgetrokken is. Naarmate het einde van onze periode naderbij komt, beginnen we ons toch een beetje zorgen te maken of we nog wel een echte Ngulia-nacht zoals in andere jaren zullen beleven. Een periode van 2 weken zonder nachtvangsten is in Ngulia vrij uitzonderlijk, maar de natuur laat zich ook hier niet sturen. Tijdens enkele nachten vergezellen we de ringer die op het terras 'de wacht houdt' een paar uurtjes, maar als de lucht blijft blinken van de vele sterren zoeken we uiteindelijk toch weer ons bed op voor een paar uurtjes nachtrust.

Overdag vervelen we ons geen moment. Tijdens de ochtendvangsten vangen we o.a. nog Vale en Griekse Spotvogel, Diederikkoekoek, Afrikaanse Paradijsmonarch (Paradise Flycatcher), Basrakarekiet, Perzische Roodborst en Isabelklauwier. Ook de tochten door het park zijn vrijwel altijd succesvol en één van de voordelen van de nachten met veel slaap. Wanneer er elke nacht gevangen zou worden, zouden de middaguren veelal opgaan aan het inhalen van onze nachtrust.

Tijdens de 10e nacht, een dag voor ons vertrek, worden we om 0.30 uur gewekt: er is mist en er zijn veel vogels is de boodschap! We hijsen ons snel in onze ringkleding en snellen naar het terras. Voor de lodge hangt een flinke mistdeken, waaruit honderden vogels naar beneden komen vallen. Er vliegen opnieuw veel Nachtzwaluwen en Klauwieren, maar ook opvallend veel Scharrelaars (zowel Europese als Vorkstaartscharrelaar). Het andere kleine spul verdwijnt veelal onherkenbaar in de begroeiing. Met enig gemak worden de beide netten opgezet en kunnen we meteen starten met het uithalen van de vogels. Het is een bijna onafgebroken tafereel van invliegende vogels en al snel is het tijd om meer ringers te wekken. Dit is tenslotte waar we met z'n allen al die nachten op gewacht hebben! Binnen een uur hangen er aan een paar liggende bamboestokken enkele meters aan bewaarzakjes met elk 2-3 vogels, om te voorkomen dat we halverwege zonder zakken komen te zitten. We gaan aan 2 tafeltjes met elk 3 ringers en 1 notulist aan het werk om de enorme aantallen vogels af te werken. Ondanks de vele vogels wordt van elke vogel de volledige biometrie afgenomen. Soorten die door onze handen glijden zijn o.a. Marmer- en Europese Nachtzwaluw, Rode Rotslijster, Grauwe- en Isabelklauwier, Perzische Roodborst, Rosse Waaierstaart en Vale- en Griekse Spotvogel. Net als in voorgaande dagen gaat alles gedisciplineerd en in goed overleg en worden de ringers en uithalers regelmatig afgelost. Het Ngulia-fenomeen komt vannacht volledig tot zijn recht, tot tevredenheid van iedereen. De nog steeds invallende hoeveelheden vogels zijn nog indrukwekkender als je bedenkt hoeveel vogels er elke nacht overtrekken. Dit moet om honderdduizenden, zoniet een paar miljoen vogels per nacht gaan!

De vangsten worden na 3 uur wat minder, wat ons in de gelegenheid stelt om de achterstand enigszins in te halen. Omstreeks 5.15 uur gaan de beide netten dicht en worden de ochtendnetten open geschoven. De ringers verplaatsen zich naar de ringplek bij het zwembad, waar het vogelfeest vrolijk doorgaat. Ook nu weer worden de bewaarzakken met tientallen tegelijk aangevoerd en zijn alle mensen actief bij het ringen of uithalen. Van de oorspronkelijke groep van ruim 20 ringers zijn dan nog maar 10-12 ringers over, mede doordat de 6 Tsjechen net de vorige dag vertrokken zijn. Om 9.30 uur gaan de netten dicht en zijn we nog tot 11.00 uur bezig met het afwerken van de gevangen vogels. Als we de totaalscore opmaken blijken we gedurende de nacht en ochtend ruim 1500 vogels geringd te hebben! Een aantal waar we zelfs bij het Boerenzwaluwringen in Nederland meer dan een week voor nodig hebben. De rest van de dag brengen we ontspannen door in de lodge of bij het zwembad (dit keer om te zwemmen). 's Avonds gaan we na het diner vroeg slapen omdat de omstandigheden opnieuw gunstig lijken voor een goede nacht. En net na middernacht wordt er inderdaad weer op de deur van onze kamer geklopt dat de mist gearriveerd is. Als we buiten komen is de mist zelfs nog dikker dan tijdens de vorige nacht. Het verloop van de vangsten is vergelijkbaar met een dag eerder, maar rond 3.00 uur trekt de mist ineens weg en komt niet meer terug. Als de vogels bijna weggeringd zijn en er geen nieuwe aanvoer is, besluit ik nog even te gaan slapen. Later op de morgen vertrekken we namelijk al weer naar Nairobi, om de komende nacht terug te vliegen naar Nederland. Om 7.30 uur voeg ik mij weer bij de groep om te helpen met het ringen van de ochtendvogels, die opnieuw met flinke aantallen worden aangevoerd. Er zitten zowaar nog weer wat nieuwe soorten tussen, waaronder Sperwergrasmus en Grote Vale Spotvogel. Als ook de laatste vogel is geringd gaan we naar onze kamer om onze koffers te pakken. We weten op dat moment niet hoeveel vogels er precies geringd zijn, maar het zullen er naar schatting 1200 geweest zijn.

Aan het einde van de morgen nemen we afscheid van de ringers en bedanken we hen voor de fijne samenwerking. Tevens rekenen we af bij de receptie: als deelnemers van het project konden we gebruik maken van een goedkoper tarief en zijn we tevens vrijgesteld van de dure parkfee (\$ 40,- per dag x 12 dagen!). Voldaan van alle ervaringen rijden we even later de poort van de lodge uit en na een flinke autorit komen we aan het begin van de avond aan in Nairobi, waar we later die avond terugvliegen naar Amsterdam.

Het zijn al met al drie zeer enerverende weken geweest, waarbij de 12 dagen in Ngulia een onvergetelijke ervaring waren. Van de 276 vogelsoorten die we totaal in Kenia zagen hebben we er 67 geringd in Ngulia.

Op de vraag of Ngulia de mooiste ringplek ter wereld is kan wat mij betreft ja geantwoord worden, hoewel ik nog te weinig gezien heb van andere ringplekken elders op de wereld. Het is in ieder geval een ringplek en ervaring die bij elke ringer van harte aan te bevelen is!

Benno van den Hoek

